

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Sammelhandschrift - Cod. Aug. perg. 136

[S.l.], [1. Drittel des 9. Jh.]

Willibaldus Moguntinus, Vita S. Bonifacii

[urn:nbn:de:bsz:31-544](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-544)

INCIPIT VITA VEL PASSIO BEATISSIMI XPI MARII VIRGIS
ET ARCHIEPI BONIFATII.

DOMINIS SCIS ET VE
RE IN XPO CARISSIMIS LULLO ET

megingozo coepiscopis. uullibald licet indignus presbiter .7
P. raecepto piae paternitatis uestrae effectu pariter & uoto .
non propriae ludis litterali scientia confidens. sed debitum
oboedientiae obsequium. uestrae impendens scitanti libenter
parui. circulumq. quod suggestistis opus & iugis uiribus in
choau. ad perfectionis terminum finetenus deducens. sed
obsecro. ut si quippiam aliter quam ura & petierit uoluntas
pro uenerit. infirmitatis meae inbecillitatem operisq. imposita
sublimitatem. aequo animo sustineatis. quo maximu mecum
reuerentiae est indicium. cum urae sublimitatis imperio oboe
clientiae operam non denego .7 Quia si dignum aliquid & nostris
temporibus profuturum confecerimus. diuino utiq. muneri
ac praecepti uestri desiderio conferendum est .7 Quo pia quan
doq. desiderantis uoluntas. & manum imitatur emunctoris
& inpressionis suae uiolentia uel minimam quandam desideratae
scientiae dulcedinem parat. famulicunq. impetiendo reficit .7
Decreuit enim scitas ura insipientem sapientibus. & minus idoneu
prudentibus coaequare ac praesferre. & quod sine ura uidelicet
conatu prudenti sermone reuelare potuistis. hoc mihi uelut igna
ro imponere .7 Sed deprecor ut quem praecepti ura torcular de
primis. precatus assiduae orationis infundat. & mentem igna
uia caligine obtusam. uoluntas spontaneae dilectionis urae
uel esomno resuscitet. ut a dea quae cogentibus uobis inuitata est
tenacior uiuaci sermonum narratione reddatur .7 Compulistis
enim me ut ad normam eorum quorum aut uitae castimoniam. aut
morum scimoniam. sci proculdubio patres. eleganti uerborum
umbrage curis inferendo tradiderunt. petentibus religiosis ac
catholicis uiris quibus uel intusciae partibus uel in galliae termi
nis uel in germaniae aditibus aut etiam in britaniae limitibus

sci bonifacii martiris fama miraculorumq; coruscatio per stre-
puit. sicut discipulis eius secum diu commorantibus uel uobis ip-
sis referentibus comperirem. prohemium mediumq; cetera finem
uitae eius quanta ualeam indagatione litteris inseram. 7 & quem
admodum primae praeuaricationis resolutio cirographo. & uerae
lucis radio inlucescente aegesippus qui sub anacleto roma uenisse fertur
quinque ecclesiasticorum actuum libros obutilitate legendu edidisse
perhibetur. Eusebiusq; cesariensis nominatissimus historiographo-
rum scriptor cum pamphilo mastire & adiutore suo. suorum sibiq;
antecedentium temporum historias mira eloqui disertitudine tex-
entes infinita scriptis uolumina ediderunt. 7 Nec non & gregorius
quierat uir beatae memoriae litteraru studis eruditissimus glori-
oso apostolicae sedis culmine praesidens. beatorum scribens confer-
forum uitam. dialecticu miro ostendens moderamine mora. quattuorq;
logica expressit. libros. ratione. qui huc usq; ecclesiarum in serui biblio-
theis. elucubratae posteris scientiae adferunt dignitatem. 7 Ita
beati uiri uitam praecelsasq; eius uirtutes. & cultum pietatis. atq; absti-
nentiae robur praesentibus uel post secuturis saeculis iubetis demon-
strare. Sed quamuis ad demonstrandam tantarum rerum rationem
& quum me paruumq; fieri auctorem agnoscam. Tamen exigente beni-
uolentiae urae uoluntate. hoc quod demandastis uobis iuuantibus
non propriae praesumptionis insolentia fretus. sed adsertione catho-
licorum confisus aggrediar opus neque ex paruitatis meae filo
propriae laudis praecomium requirens. sed & tantae rei relatione
profuturum legentibus praebens exemplum. Dum his quisq; inseru-
itur formulis. & ad meliora profectus sui perfectione pducitur.

Inuolucrum

Orditur lib sci bonif. qualiter in infantia sua seruitu subiu-
Nlustrem igitur ac uere beatam. sci bonifacii summi pontificis uitam.
moresq; eius. scorum magnopere imitatione sacratos. Licet opacitate
praepediti scientiae. & illi tamen opusculi huius stamine innecte-
re. ac simplici historiae tegmine. quemadmodum religiosi uiris
referentibus comperimus. qui cottidiano eius conloquio. & religionis
conuersatione sedulo praesentati. ea quae audierunt uel uiderunt
in exemplum posteris tradiderunt. Congregata uerboru raritate.

3
texendo nitimur enodare. & ab exordio usq. ad finem. quanta
possumus indagacione. diuinae contemplationis eius scimoniam
reuelare. Cum enim primēuo. puerilis aetatis decore. mul-
ta ut sol & maternae sollicitudinis cura. ablactatus atq. enu-
tritus esset. magna nimirum delectatione. ceterorum post
posito amore filiorum. affectatus est a patre. Sed quia iam
labentia cuncta. animo subiecerat. & aeterna magis quam prae-
sentia cogitare disposuerat. Cum esset annorum circiter quat-
tuor. seu quinque. di seruitio se subiugare studuit. multoque
mentis conamine. demonasteriali iugiter uita insudare. & ad
eam mentis cottidie nisibus anhelare. Cum uero aliqui. sicut
illis regionibus moris est. praesbiteri siue clerici. populares uel
laicos. praedicandi causa adissent. & ad uillam domumq. praefati
patris familias uenissent. Mox quantum possibilitatis eius pusilla
nimitas. in infantia sua praeualuit. Coeperat cum eis. de caelestibus;
loquendo tractare. & quid sibi suaq. infirmitati. infuturum
proficeret interrogare. Cumq. ita diu de caelestibus. diuturna
mentis meditatione cogitaret. actotum se infuturū extendere.
& ad superna erigeret. Patri etiam demum. haec quae ani-
mo gerebat reuelauit. & ut suae consuleret uoluntati rogauit.
Quo comperito. obstupefactus pater. magna eum increpationis instan-
tia. partim minis. ne se desereret prohibuit. partim etiam blandi-
mentis. ad saecularis negotii curam instigabat. ut temporaneo
eum. transitoriae hereditatis. subiungeret lucro. & se se quandoq.
defuncto. suae terrenae facultatis custodem. immo etiā here-
dem relinqueret. Verbis quidem quicquid plurimis. fraudulenta
humanae calliditatis usus uersitia. tenerum a cepti perfectione
propositi animum declinare temptauit. Magisq. hanc suae to-
lerabiliorem. esse infantiae actiuam. quamq. uitam monasteria-
lis militiae contemplatiuā. multiplici sermonum adulatione
promittit. ut uel sic a propositi huius conamine eum cohiberet.
& ad mundani luxus mollitiem incitaret. se uero iam dō in pue-
ritia plenus. quanto est a patre plus prohibitus. tanto mentis
arrepta fortitudine. caelestem sibi acquirere thesaurū. &

sacris se coniungere litterarum studiis. anxius anhelabat, fitq;
mirum in modum: sicuti semper diuina agere solent misericordia. ut
suo inbecillioris aetatis. militonidi? & ceptae rei solatium. & anxiae
uoluntatis augmentum. obsistensq; repentinam patris mutatione.
mentis prouidens condonaret. 7 Ita ut uno eodemq; temporis suc
cessu. & festina patrem aegritudo. subitaneo iam imminente mortis
articulo subrepsit. & pia quantoctius pueri. magno temporis inter
uallo. praepedita uoluntas succreuerit. Dño dōq; adiuuante. succres
cendo impleta sit ac pfecta. 7 Postquam enim miro dispensationis di
iudicio. carnalem ingens sciuiri patrem arripuerat languor. depo
sita mox pristina mentis pertinacia. puerum propinquarum. facta
conuentione ad monasterium. quod priscorum nuncupatur uocabulo
ad escanastre. spontaneus ad nō quidem correptus direxit. & fidelium
ro uulphardo. qui et abbas illius & tunc monasterii. per fideles suae
legationis nuntios. redditum commendauit. 7 Quem puerilibus adhuc
in annis constitutus. sapienter suis secum adstantibus amicis. allocutus
est. & quod multo uidelicet tempore. monasteriali se regulae subicere
desiderasset. rationabili prolata petitione. sicut a parentibus pridē
edoctus erat indicauit. 7 Cui protinus pater monasterii. in toto ffr̄m
consilio. & eorum accepta. sicut regularis uitae ordo poposcit bene
dictione. consensum praebuit & effectum. 7 Sicq; uir di. carnali orba
tus patre. ad optiuum nr̄ae redemptionis secutus est patrem. 7 Ter
rensq; saeculi renuntians lucris. mercimoniū deinceps. aeternae
hereditatis adquirere satagebat. ut iuxta ueridicam ueritatis
uocem. patrem relinquendo aut matrem. aut agros. aut alia quae
huius mundi sunt. centuplum acaperet. & uitā aeternā possideret. 7

**Qualiter adolescentiae incentiua. primitus fringeret.
& omnibus bonis inhereret.**

Ex pleto igitur licet summam. primordiali & pōtionis nostrae or
dine. quia qualis se in initio. studiosae conuersationis sc̄monia sub
didit. breuiter protulimus. ut fabricae anobis fundamento con
fecto. structurae paulatim sublimitas. ad summa altius erige
retur. 7 Postquam enim abbas. & mira in eo scientiae praeva
luit fortitudo. infantiaeq; septem puerilis adueniente decore

aetatis. euoluuntur anni. magna siquidem mentis. & ineffabili
 grauitate. caelesti inspirante gratia. sicut subsequencia huius
 operis documenta declarant. ditatus est. & multarum castimo
 nia uirtutum. iuxta ostensum scōrum & exemplar. praecedentiū
 & uenerabilium instituta patrum subditus. declaratus. ac deco
 ratus. a deo etiam diuino & artu ingenio. ac lectionis ad prime.
 se subdidit & exercitio. ut singulis quibusq. additis temporibus. mo
 mentis atq. horis. annorumq. curriculis. augerentur etiam in eo.
 superni aduimenta. diuinaq. donorum incrementa protectoris.
 & quanto pastoralis pedagogio. magister uel est prouectus. tanto
 ad profectum aeternae beatitudinis. sicut fideles confamiliarita
 tis illius uiri pro certe testati sunt. eum cotidiana eius studia.
 iugilaudis litterarū meditatione. die noctuq. incitauerē. & con
 tra infestas. diabolicae suggestiōnis persecutiones. quae tenerum
 saepe. apud mortales iuuentutis florem. ceu nebulosae quadam.
 caecitatis caligine obtegere solent. mirabiliter protexere. Ita ut
 etiam propter indefinentem. diuturnae sollicitudinis eius curam. &
 sempiternam scārum legum & examinationem. in lecebrosa in
 eo adulescentiae incentiua. & carnalium desideriorum
 impetus. primitus impingentes. dño dō auxiliante. maxi
 ma & parte sedassent. magisq. ac magis. ad communem
 prouehunt populorum doctrinam. quam non multo trans
 acto temporis interuallo. secundum pontificale. ecclesiasti
 cae dēfinitionis decretum. inchoauit. dilatauit. ac p̄fecit.
 Quō caduca huius mundi. contemnens ornamenta. mona
 chialis uitae normam. In infantia sua rite ac regulari
 ter. sub moderata patris praefati gubernatione. annos quam
 plurimos custodiuit. donec pueritiae. facessente lasciuia.
 & pubertatis inchoante adulescentia. ardentis ingenioli
 sui uoluntas accenderet. ut ad finitima quoq. monasteria.
 magisteriali lectionis prouocatus penuria. cum consensu
 atque consilio conseruorum fidelium. patrisq. monasterii
 perueniret. Cumq. uoto simul & mente. omnipotentis
 sibi adesse incessanter. magna precumpserantia. suffra

gium postularē. tandem diuina caelitus inspirante gratia
ad monasterium quod usq. hodie dicitur nhutscelle per
uenti. & beatae memoriae uirnberrhes abbatis. qui uene
rabiliter praedictum. sub regulari disciplina regebat mona
sterium. spiritali litterarum diligentia prouocatus. elegit
magisterium. fratrumq. secum in dno uiuentium contu
bernia. ac sic seruorum di iunctus consortis. deuotum
dno do seruitium. & laboriosam uigiliarum instantiam.
lectionisq. diuinae operam. ingenti meditationis studio
& hibuit. Ita ut maxima demum scripturarum eruditione.
tam grammaticae artis eloquentia. & metrorum medul
lata facundiae modulatione. quam etiam historiae sim
plici & positione. & spiritalis triperita. intellegentiae
interpretatione imbutus. dictandiq. peritia. laudabiliter
fulserit. Ut etiam alius demum. paternarum & ceteri
pedagogus traditionum. & auctor magisterii. qui & dis
cipulus antea. subiectorum esse non recusauit. 7 Quia
sacrae mos est conuersationis. ut praeferre se ceteris per
timescat. qui subici aliis reñnuert. quia & rectae oboe
dientiae operam. subiectis impendere non ualebit. quam su
perna praelatis dispensatione. iuste non & hibebit. 7 Hanc
enim ita omnibus incommune uiuentibus. & maxime suo
sub regulari uidelicet disciplina abbati. monachica subditus
obediencia praebat. ut labore manuum cottidiano. &
disciplinali officiorum amministrazione incessanter secun
dum praefinitam beati patris benedicti rectae constitutionis
formam insisteret. omnibusq. & exemplum bene uiuendi. In uer
bo. in conuersatione. infide. & castitate se praebens. ut omnes
defructu eius perciperent. & ipse omnium mercedis aeternae
perciperet portionem. 7 Sed & humilitatis quoq. eius. & ca
ritatis excellenciam. solus qui occultorum est cognitor ds.
intimae inspectionis suae consideratione nouit. que omnes
sibi commilitones. sollerti cura sub iunxerat. ut ab eis timori
pariter haberentur & amori. & quem diuina dilectione

habèrent socium. mutuo apostolicae ammonitionis honore
 praeuenirent ut patrem. Tantaq. in eo affabilitatis erga
 fratres. & caelestis doctrinae succreuit magnitudo. ut
 rumore scæ exortationis eius crebrescente. fama eius
 multas per monasteria. tam uirorum. quam etiam uirginū
 xpi. apassime clareret. Quorum quidem quam plurimi
 uirili sexus robore confortati. & lectionis instantia inci-
 tati ad eum confluxere. & saluberrimum scientiae fontem
 potentes numerosa scripturarum uolumina legendo re-
 censere. Quibus ergo sexus infirmioris inbecillitas inerat.
 & assidua pergendi abnegatur facultas. tantae sibi sapi-
 entiae uirum diuini inflatae spū amoris. praesentari fecerunt.
 paginarumq. seriem transcurrentes. caelesti instanter scru-
 tinio inhaesere. & sacramentorum arcana. misteriorumq.
 abdita iugiter meditabantur. Quem ita superna sub-
 leuauit gratia. ut iuxta egregii praedicatoris exemplar.
 & gentium doctoris uocem. formam habens sanorum uer-
 borum infide & dilectione. ihū xpi. sollicitte curans. se
 ipsum probabilem exhibere dō operarium. Inconfusibile.
 recte tractantem. uerbum ueritatis.

**Quod doctrine uerbum omnibus pberet & qd hanc n suo
 ante tempus a scotis arbitrio arripuerat**

AD GENERALEM ERGO COTTIDIANAE CONTEMPLATIONIS
 eius formam. & diuturnam parsimoniae continentiam.
 sermo anobis directus aliquantisper diuturnatur. ut
 per singulos quosq. ascensus sublimia huius scī uiri opera
 propensius. conpendiosa uerborum raritate sequamur.
 studiumq. uitae p omnia uenerabilis scī bonifati. subtilius in-
 dagando psequamur. ut & aequa libraminis moderatione.
 exemplar nobis aeternitatis. & patens fiat apostolicae eru-
 ditionis norma. Qui per scōrum exempla. arduam cae-
 lestis intelligentiae semitam. feliciter scandens. ac praeui-
 populis ducatum praebens. portam dñi dī nrī quam iusti in-
 trabunt ipse ingressus aperuit. & ab infanzia sua. usque

ad decrepitam aetatis senectutē praeteritorum non me-
diocriter patrum sapientiam imitatus est. dum propheta-
rum uigilae & apostolorum uerba. stilo sc̄itatis conscripta.
& gloriosam martirum passionem. litterarum apicibus in-
sertam. sed & euangelicam dñi dñi nri traditionem. coti-
die commendabat memoriae. & secundum apostolum. siue
manducasset. siue bibisset. siue aliud aliquid egisset. laudis
semper praeconium. & deuotae fastigium iubilationis. tam
mente quam etiam ore persoluebat do. iuxta illud psalmi
grafi. Benedicam dñm in omnitempore. semper laus eius in ore
meo. Intantum enim scripturarum & arsit desiderio. ut
omni se intentione earum. imitatione. & auditione. sepius
coniungeret. Et quae ob doctrinā populorum conscripta
sunt. ipse quippe mira eloqui discretudine. & sollertissima
parabularum adsertione. efficaciter praedicando retexuit.
Cui tale discretionis temperamentum inerat. ut & uigori cor-
reptionis mansuetudo. & uigor praedicationis mansuetudini
non deesset. Sed quem zelus accenderat uigoris. mansuetu-
do mitigabat amoris. Diuitibus ergo ac potentibus libe-
risq. ac seruis. aequalem sc̄ae exortationis exhibuit discipli-
nam. ut nec diuites adulando demulceret. nec seruos uel
liberos distractione p̄grauaret. sed iuxta apostolum. omnibus
omnia factus est. ut omnes lucrificaret. Qui & doctrinae
caelestis documentum non suo ante tempus arripuit arbi-
trio. nec obstinationis suae rapina usurpatum adquisiuit.
sed sc̄ae humilitatis profectu. xxx. aut eo amplius annorum
habens aetatem. magisteriali & familiari subleuatus elec-
tione. iuxta canonicae constitutionis regulam suscepit. &
ad sacerdotalis officii gradum. diuersis donorum ditatus
muneribus accessit. Ita ut elemosinis quidem misericor-
diaeq. operibus. quantum sub regulari monasterialiq.
praeualuit distractione. opere pentus ac uoluntate deser-
uir. Sed & nocturna uigiliarum spatia omnibus horis
praeueniens. orationis se sollicitus. laboriosa operatione ex

eredit . 7 Cuius nec patientiam ira subripuit . nec longa
 nimitatem furor commouit . nec libido continentiam &
 pugnavit . nec abstinentiam gastrimargia uiolauit ; sed ita
 omni se ieiunii frugalitate subiugauit . ut uinum & siceram
 non bibens . utriusq. testamenti imitaretur patres . & cum
 egregio gentium diceret doctore ; Castigo corpus meum
 & seruituti subicio . ne forte alius praedicans . ipse reprobis efficiat . 7

**De eo quod ab omnibus primatibus . directus sit ad eum .
 & quod postea ad fresiam per uenit ;**

COLLECTA ergo sparsim superius . sublimitate scilicet huius
 uiri institutum . silentio quae subsequuntur . minimae
 praetermittenda aestimamus ; quae & fidelium didicimus
 relatione uirorum . & manifesta equidem scripturae . patefac
 tione & erere curamus . quanta suarum perseverantia uirum .
 & ceptis bonis inhaerere . & ad alia quaeque festine prope
 rando . animum incitare . 7 Cumq. diutius mentem supra
 enumeratis uirtutibus edomare . & de die in diem . ad altiora
 bonorum documenta . sub praedicto se presbiteratus gradu
 prouehere . lam regnante ~~...~~ saxonum rege . subi
 tanea quaedam incubuerat . noua quaedam seditione exorta
 necessitas . & statim synodale a primatibus ecclesiarum .
 cum consilio praedicti regis . seruorum dei factum est conci
 lium . 7 Moxq. omnibus in unum conuenientibus . salu
 berrima de hac recenti dissensione . consilii questio . inter
 sacerdotes ecclesiastici ordinis gradus . sapienter & oritur .
 & prudentiori into consultu . fideles in dno legatos . ad ar
 chiepiscopum cantuariensis ciuitatis . nomine berelht uualdu .
 destinandos deputarunt . Ne eorum praesumptioni . aut te
 meritati ad scriberetur . siquid sine tanti pontificis agerent
 consilio . 7 Cumq. omnis senatus . & uniuersus clericorum
 ordo . tam prouidenti per alta conlatione consentiret . J.
 Con festum rex cunctos xpi famulos allocutus est . & cui
 huius praefatae legationis . nuntium inponeret sciscitatus ;
 Tum repente summus in xpo archimandrita . qui praedicto

praeerat monasterio. nomine uirnberrit. & uirnta.
qui monasterio quod dicitur trisserburg praesidebat.
& beoruuald. quidiuina coenobium gubernatione. quod
antiquorum nuncupatur uocabulo glesingaburg. rege-
bat; Nonon & alii multi. huius sc̄i propositi patres.
sc̄m hunc uirum accitum. adduxerunt ad regem. 7 Cui
& nuntium rex. & legationis notitiam imposuit. & ad
hibitis secum sociis. direxit cum pace. 7 Qui etiam nuntio
sibi imposito. iuxta mandatum seniorum. prospero itinere
peruenit ad caent. & archiepiscopo. summi pontificatus
infula praedito. sapienter cuncta. quem admodum edoc-
tus erat a rege. per ordinem reuelauit; & sic sponta-
neo accepto responso. post non multos dies reuersus est
ad patriam; praefatoq. regi. ac praedictis seruis d̄i secum
adsistentibus. a uenerabili archi ep̄o. spontaneum scienter
detulit responsum; & magnum uniuersis contulit gaudium;
ac sic deinceps. mira dispensationis d̄i beniuolentia. nomen
eius diffamatum est. & celebre apud omnes. tam saecula-
res dignitates. quam etiam ecclesiastici officii ordines
habebatur; Ita ut amodo iam infuturum proficiens. si
nodali. saepissime eorum. inter esse instituto. 7 Sed
quia mens etiam d̄o dedicata. fauoribus non attollitur
humanis. nec laudibus subleuatur. coeperat ad alia
multa. sollicitudinis cura attentius properare. & pa-
rentum ad finiumq. suorum. consortia deuitare. & pere-
grina magis. quam paterna hereditatis. terrarum loca
desiderare. 7 Sed cum sic longo temporis interuallo. secum
sollicitissime deliberaret. ut patriam. parentesq. desere-
ret. tandem arrepto beatae memoriae. & praedicti patris
consultu. Cuncta animi sui secreta. intra conscientiam
antea abscondita. patenter aperuit. & magni precum
instantia. ad consensum suae uoluntatis. sc̄i uiri animum
prouocauit. 7 Qui etiam magna primitus admiratione
obstupefactus. poscenti sane supplicantiq. desideratum

7
ad tempus contradixit iter. ut coepti propositi seclare
industriam. Sed ad extremum. inualescente omni po-
tentis di prouidentia. conualuit etiam sermo petentis.
& tanta abbatum fratrumque suorum. secum sub regulari
disciplina uiuentium deuotione. adoptatum inchoaue-
rat iter; dnoque do dispensante compleuerat. ut ei etiam
humani sumptus solacia libenter impenderent. & magna
cordis commotione. lacrimarum diutius infusiones. oratio-
numque supplicationes. pro eo ad dnm funderent. Hic etiam
dum spiritali confortatus armatura. & saeculari sublima-
tus sumptura. utriusque uitae stipendius minime careret.
adhibitis secum duobus aut tribus fratribus. quorum cor-
porali spiritalique indigebat sustentaculo. profectus est; ac
sic inmensis per agratis terrae partibus. prospero uanis
fratrum comitatu. peruenit ad locum. ubi erat forum rerum
uenalium. & usque hodie antiquo anglorum. saxonumque. uo-
cabulo. appellatur lundeniuch. Ne non multo trans-
acto post liminio. nauitarum nauiter. quidem. nouus. epi-
pata. consentiente nauclerio aggressus est nauem. nau-
loque inpenso. prospero uentorum flatu. peruenit ad dorset;
ibique aliquamdiu commoratus. debitum dno do & soluit. die
noctaque praecomium. Sed quo graui ingruente paga-
norum impetu. hostilis exorta dissensio. inter katlum
principem. gloriosumque ducem francorum. & redbodum
regem fresonum. populos & utraque parte perturbabat;
maximaque iam pars ecclesiarum xpi. quae francorum
prius infresia. subiectae erant imperio. redbodi in-
cumbente persecutione. ac seruorum di facta expul-
sione uastata erat ac destructa. idolorum quoque cul-
tura. & tructas delubrorum fanis. lugubriter reno-
uata. Tunc uir di perspecta peruersitatis nequitia.
peruenit ad trehet. ibique aliquantisper & spectatis
diebus. aduenientem regem raetlbodum. allocutus est.
& multis illarum circumuallatis. ac conspectis terrarum

partibus. utrum sibi In futurum. praedicationis us-
pam patesceret & locus perquireret. proponensq. ani-
mo. ut si qua nam in parte huius populi. euangelium
quam aditus claresceret. uerbi quidem di semina mi-
nistraret. Quod etiam multis transactis annorum
curriculis. gloriosa martiri testificatio comproba-
uit. Sed quia scorum singulare munus est scitatis.
ut dum ad tempus. suum. sine spiritalis uirore germinis.
laborem minima pollentem perspexerint. ad alia
prorsus loca. faecundo laboris cum fructu migrarent.
quo incassum habitatur locus. si & fructus deest scitatis.
Sed cum enim uir. dum sterilem aliquandiu. faesonum terram
inhabitaret. & aestatis autumnique. aliquantulum tempus
praeteriret. iam arida caelestis rore faecunditatis. re-
liquerat arua. & ad natale suis secum sumptis conuia-
toribus. solum migravit; Ac monasterii sui secreta pe-
tens. etiam ibidem secundi siquidem anni hiemem. tripudi-
antium fratrum amore susceptus. hiemando transegerat.
ut apostolicam doctoris gentium uocem. imitaretur dicen-
tis. ibi enim constitui hiemare.

Quantulum tempus commoratum est. & postea ad romam.

T cum commendaticus epi. sui litte peruenit;
transcurrit iam ex parte. rci uir uirtutibus.
sub sequentia eius. quemadmodum rem. rumigerulis re-
ferentibus gestam comperimus. patienter proferimus.
ut apertior in perpetuum. uitae morumq. eius. ad norma
sciae conuersationis illius. tendentibus pateat callis;
Cumq. ingens peregrinationis & egiss& discrimen. gur-
gitumq. maris euasiss& dispendium. & fratrum suorum
iterum reuersus. se societati dediss&. eorumq. contu-
bernio. dies deinde plurimos in iunxiss&. graui demum
mentis arreptus est maerore; & recenti oppressus ani-
mi mestitia. dum senilia iam magistri membra. infir-
mari conspiceret. & tremumq. adstante monachorum

congregatione. obtusus sui diem. languoris conualescen-
 te inmensitate. uibrando papitandog. in minere. &
 tandem deposito corporis ergastulo. sub tristi merentium
 aspectu fratrum. ultimum efflare spm uideret. Quia
 in scorum frequenter cordibus. compassionis specialiter
 condolens refulget pietas. qua ad tempus sedulo solent
 contritari. sed apostolico inhaerentes praecepto. in dno iu-
 giter consolantur. iam blande adorsus est fratres. & spiri-
 talibus eos conloquiis. memor paternae traditionis hortatur.
 ut regularis iugiter constitutionis formam. & ecclesiasticae
 definitionis normam. in omnibus conseruarent. & ut patris
 cuiuslibet spiritualis. se subiungerent imperio instruxit;
 Tunc omnes unanimiter. consonis instabant uocibus. & scm
 hunc uirum. qui illo dicitur in tempore. uurnfrid. cuncti
 preca^{ba}ntur. ut pastorale super eos. abbatis susciperet ma-
 gisterium; Sed refutatis mox patriae facultatibus. & pri-
 matu^s reminis abiecto. ad praedestinata iam promptus ac
 paratus. tollenti se cura excusauit. Omnemq. pro heredu
 substantiam. abnegando renuit. Cum uero hibernale
 iam tempus praeteriret. & calor aestatis candesceret. pris-
 tinaque labentis anni renouaretur intentio. Et omniquip-
 pe sollicitudine iter omissum. iterando renouare studuit.
 Tunc litteris etiam commendaticus a beatae memoriae da-
 nihele speculatore plebis di acceptas. ad limina apostoloru
 romam uenire temptauit. Quem tamen resistentium
 aliquandiu fratrum orbata patris impediuit necessitas.
 Caritasq. herulantium ac compassio utrobique dolentium
 ad tempus obsistebat. Ita ut magno^m. mentis. quidem. angore
 premeretur. & inquam se uerteret partem ignoraret.
 Metuebat enim negrex magistro commissus. iam sine uigi-
 lanti pastoris custodia. eo decedente luporum morsibus
 pateret. & ut peregre proficiscendi autumnale sibi defice-
 ret tempus formidabat. Cumq. omnipotens ds solita non
 in memor pietatis suae clementia. seruum suum tanta animi

pressura perturbatum. & anxio uellet dolore eripere. &
iocundum gregi praecidere magis ^{terri} um. iam praefati artificis
erga fratres intestina facta est meditatio. & bonae indolis
uirum nomine stephanum huic praesidere fecit ecclesiae.
Et sc̄m huic uirum per longas peregrinationis uias ire uo-
lentem ad loca incolamem destinata direxit. Qui protinus
quidē uale dicens fratribus profectus est. Locumq. per longa
terrarum spatia qui iam praedicto dicitur nomine lunden
uuech. uoti compos adit. & celocis celeriter marginem
scandens. Coepit ignotas maris temptare uias. tripudianti-
busq. nautis immensa choro flante carbasa consurgebant.
& pleno uento prosperoq. cursu hostia fluminis citius
quod dicitur cuent. omni iam & per res periculi naufra-
gio aspiciunt. & ad aridam sospites terram perueniunt.
sed & castrametati sunt incuenta uuech. donec super ueni-
ens se collegarum multitudo congregasset. Omnibusq.
collectis per singulos dies quosq. imminente hiemis fri-
gore profecti sunt. Multasq. sc̄orum ecclesias orando
adierunt. ut tutius opitulante altithrono alpina ni-
uium iuga transcenderent. langobardorumq. erga illos
humanitatem mitius sentirent. multumq. malitiosam
superbiae ferocitatem facilius euaderent. Cumq. sc̄o-
rum suffragante patrociniō. & dño dō dispensante. om-
nis quippe cohortis tribunaliū comitatus huius sc̄i
uiri inhaerens. limina beati petri apostoli prospere
aggressus est. Inmensas statim x̄po prosopitate eorum
grates persoluunt. atq. ecclesiam sc̄i petri principis a-
postolorum magno cum gaudio ingressi. abolitionem pec-
caminum postulantes. diuersa quidem munera eorum
quam plurimi detulerunt. Trans actis autem diebus
non multis. sc̄r iste uir uenerabilem sedis apostolicae
papam beatae memoriae gregorium. a primo secundum.
& nouissimo priorem affatus est. qui & uulgarica roma-
norum lingua dicitur iunior. Omnem sibi per ordinem

9

itineris sui atque aduentus occasionem manifesta-
uit. Et quali anxius desiderio diutius desudasset aperuit.
Sed et itaque papa repente hilari uultu. adridentibusque ocu-
lis intutus in eum. Inquisiuit an litteras ab episcopo
suo commendaticias detulisset. At ille etiam & empto
pallio. cartam ex more inuolutam. litterasque protulit. de-
ditque mirabili sanctae recordationis uiro. Qui statim accep-
tis litteris. annuens ei ut abiret. Apostolicus uero papa
per lectas litteras & recensita commendaticiae conscrip-
tionis carta. sedulum deinceps cum eo habebat cotidi-
anae disputationis colloquium. donec proficiscendi re-
deundi que aestiuum instaret tempus. Cum uero nisani mensis
qui est aprilis praeteriret. & iari qui & maius iam portae
patescerent. Tum etiam postulata atque accepta apostolicae
sedis benedictione. & litteris. ab beatissimo papa ad in-
spiciendos in manus Germaniae populos directus est.
ut an inculta cordium arua euangelico arata uomere prae-
dicationis semen recipere uoluisset consideraret. Ac sic
& templo collecta numerosa reliquiarum multitudine. reci-
proco suorum reditu conseruorum Italiae fines adit. optimumque
Langobardorum regem Liodobrandum pacificis salutarum
muneribus compellauit. & honorifice ab eo susceptus lassata
& tenere membra requiescebat. ac sic remuneratus ardua
ac plana agros peragrans spatia. praerupta alpium iuga
transcendit. Incognitosque baguariorum & confines Germani-
ae terminos aggrediens. in Thuringeam iuxta mandatum
apostolicae sedis considerando progressus est. ad instar
uidelicet prudentissimae apis. quae suorum camporum cir-
cumuolat arua. & numerosam redolentium herbarum copia.
pennigeris molliter per strepens alis circumuallat. carpen-
ti que rostro per temptat melliflua ubi nectaris lateat dul-
cedo. & suis eam omni penitus mortiferi sucus amaritudine
contempta aluearius inuebit. & secundum quandam apos-
tolicae rationationis eloqui similitudinem. omnia

probat. & quod bonum est tenet. Sc̄s itaq; uir in thirun-
gea iuxta insitum sibi mandatum apostolici pontificis sena-
tores denique plebis totiusq; populi principes. uerbis spi-
ritalibus affatur. Sed & adueram agnitionis uiam & in-
tellectus lucem prouocauit. quam olim ante maxi-
ma siquidem ex parte prauis seclucti doctoribus perdidērunt.
Sed & sacerdotes ac presbiteros quorum alii religioso dī se
omnipotentis cultu incoluerunt. Alii quidem fornicarie
contaminati pollutione. castimoniae continentiam quam
sacris seruientes altaribus seruare debuērunt amiserunt.
sermonibus euangelicis quantum potuit amalitiae prauitate
ad canonicae constitutionis rectitudinem. correxit ammonuit.
atque instruxit. & franciam deinde fratribus secum co-
meantibus ingressus est; statimq; audita raedbodi fre-
sonum regis morte. alueum quidem fluminis magno gauisus
gaudio nauigio ascendit. optans quod etiam fresia recepisset
uerbum dī. & ad incultas caelesti praedicatione terras per-
uenit; lamq; atrocis cessante regis raedbodi persecutione. doc-
trinae caelestis semina ministrauit. & uerbi dī fame expul-
sa famelicam pagānicāe superstitionis multitudinem. aeter-
nae praedicationis reficit pabulo. Cumq; desiderantis re-
pente mentem spontaneus operis sequeretur effectus. & uocua
praedestinatae doctrinae lux dño dō dispensante claresceret.
carliq; ducis gloriosi super fresones roboratum esset imperiū.
iam bucina caelestis uerbi increpuit. & praedicatorum adue-
niente superni roris fertilitate. ^{uox.} intonuit dī. & iam per
uillibrordum uirum uenerabilem ac cooperatores eius pro-
pagatus est sermo. Sed quia messe. quidem multa operarios
paucos inesse cernebat. sc̄s hic dī famulus cooperatores etiam
factus est per tres instanter annos uillibrordi archiepiscopi
multumq; in xpo laborans. non paruum dño populum destruc-
tis delubrorum fanis. & extructis ecclesiarum oratoris. prae-
fato pontificae opitulante adquisiuit. Cum uero summus
hic senus & pontifex. & aetatis plurimis grauarietur annis.

10
Decreuit etiam suggerente discipulorum coetu. ut sola
tium tanti ministerii suae decrepitae senectuti prae
uidere. & fidelium de parua congregatione uirum
eligeret. qui tanto prae esse potuisset populo; Accitoq.
hoc dñi famulo. salutarium eum instructione ammonuit.
ut episcopalis quippe regiminis suscipere gradum. &
ad regendum dñi populum sibi subueniret. Qui etiam hu
militer repente respuens. minime se dignum esse epi
scopatus gradu referebat. & ne sibi tantae dignitatis
fastigium. adulescentiae adhuc in annis constituto. impo
neret. deprecatus est; & quò quinquagesimi anni iuxta
canonicae rectitudinis normam. nec dum plene recipere
aetatem. testatus est. ut omni se penitus excusationis ter
guersatione. ab huius gradus celsitudine declinaret. Prae
dictus itaq. tam sc̃i praeconii pontifex. placidis illum uer
bis increpauit. & diligenti eum cura ad huius propositi
gradum instigauit. populiq. subiecti maximam magnò
pere paupertatem praedicebat. Sed cum neq. sic correptus
ad suscipiendum huius celsitudinis gradum consentiret. lamq.
per longas tricationum moras spiritalis inter eos orta est con
tentio. & consona pulchrae discretionis facta dissensio: Hic
uero grandi praeventus humilitate tanti gradum contradixit
honoris; ille autem pessimi appetitu lucri inretitus. salutem
concupiuit animarum. Cumq. sic diuersa iam sermocinatio
num uerba inuicem protulissent. & sc̃i hic dñi seruus uelut
in spiritali quodam stadio positus. placitae prorsus excusa
tionis exerens sermonem ait. O summae sc̃itatis pontifex.
O spiritalis proreta agonis. ego enim ab exo sc̃ae recordationis
gregorio papa. germanicis mandatum gentibus detulit. ego a
postolicae sedis legatione fungens. ad occidentales barbarorū
regiones; sponte tuae me gubernationis dominio iniunxi.
& propriae uoluntatis arbitrio ignorante dominarum su
blimatu copulaui; Quorum usq. in hodiernum diem sponsio
nis uoto constrictus sum seruituti ac subiectus; Qua propter

sine apostolicae sedis consultu. & authenticae iussio-
nis mandato. Tam praeclarae sublimitatis ordinem susci-
pere non audeo. Sed & alia quoq. rationabili petitionis
supplicatione uerba proferebat dicens. Obsecro igitur
ut me propriae sponsonis uinctum catenis. ad has quas pri-
mitus a sede apostolica missum sum terras distinandodirigat.
Cui protinus uir di audita tantae p fessionis causa data ei
benedictione licentiam dedit abeundi. Qui etiam statim pro-
ficiscens peruenit ad locum cui nomen inscribitur amanaburg.
Iuxta apostolū. enutritus uerbis fidei. & bonae doctrinae quam
ad y ducit dicit. *Qualit̄ p omne acatem suam p dicationis
studium exercuit & quali hunc mundū sine dereliquis.*
P q̄ singulor dnm a pphibitio gradus uirtutis
documenta. & laboris indno constantiam huius sci uiri per-
strinximus. ut sequentia subtilius bonorum eius exempla
conglobatim ad memoriam reuocemus. Cumq; ingentem dno
populum infrenis acquirere. Multiq. ab eo spiritali doc-
trina educati ad agnitionem uertitatis. In radiantibus uerae
lucis radius peruenerunt. Tunc quippe dno patrocinate
alias germaniae praedicandi causa partes adit. & supradic-
tum locum cui gemini praeebant germani. Detric. uidelicet
& deorulf. dno auxiliante obtinuit. eosq. a sacrilega idolorū
censura. qua sub quodam xpianitatis nomine male abusi sunt e-
uocauit. Ac plurimam populi turbam. Rectae patefacta Intelle-
gentiae uia. Errorē deposito horrōre. a maliuola gentilitate
superfitione retraxit. & monasterii collecta seruorum di
congregatione cellam construxit. similiter & iuxta fines
saxonum hessorum populum paganicis adhuc ritibus ob-
errantem. Ad uicem moniorum euangelica praedicando mandata
captiuitate liberauit. multisq. milibus hominum expurgata
paganica uetustate baptizatis. Idoneum quippe nuntium
ac fidelem suarum litterarum postitorem nomine. birnan.
Romam direxit. patriq. uenerabili apostolicae sedis ponti-
fici. uniuersa quae circa illum dno donante facta sunt.

11
muta quidem littera ministrante . per ordinem reuelauit .
& quod magna siquidem hominum multitudo diuino inlus-
trante spu . regenerationis p̄cipere & sacramentum ma-
nifestauit . sed & de rebus quae ad cottidianam ecclesiae di ne-
cessitatem populiq; prouentum pertinebant . plura ob con-
siliu sedis apostolicae interrogando conscripsit . Cum em̄
aliquantos dies praefatus hic nuntius praedicto maneret
loco . & iam reditus sui tempus instaret . Tunc etiam
a praefato sedis apostolicae pontifice . mutuum legationis
suae responsum accepit . & statim reuersus cartam sedis
apostolicae conscriptionis . iam non multo transacto tempore
magistro attulit . Cumq; sc̄r uir adlatas legisset & litteras .
carptam^{se} inuitatum ad romam intellexit . festinusq; sum-
mum oboedientiae gradum implere temptauit . clientumq;
confestim stipatus caeterua . & fr̄m circumseptus agmine .
francorum ac burgundionum . italiaeq; iam collibus alpium
transcensit . limitum finem . militumq; terminos transmi-
grauit . Et romanae urbis moenibus conspectis . ad throno
repente condignas gratiarum laudes repondit . & ad beati
petri mox ecclesiam perueniens . diligenti se oratione mu-
niuit . Cum uero lassata paulisper membra quiescissent .
Iam beato gregorio apostolicae sedis pontifici nuntiatum est
quod hic di famulus adueniret . Qui etiam bene susceptus
xenodochium adductus est . Adueniente itaq; oportuno conlo-
cutionis eorum die . & ad basilicam beati petri apostoli ad-
uentante glorioso sedis apostolicae pontifice . confestim
hic di famulus inuitatus est . Et cum paucis adinuicem ac
pacificis se salutassent uerbis . iam de simbulo & fidei eccle-
siasticae traditione apostolicus illum pontifex inquisiuit .
Cui mox hic uir di humiliter respondit dicens . Domine apos-
tolice . noui me imperitum iam peregrinus urae familiaritatis
sermone . Sed quaeso ut otium mihi tempus conscribendae
fidei concedas . & muta tantum littera meam rationabiliter
fidem adaperiat . Qui etiam protinus consensit . & ut festine

hanc scripturam deferret imperavit. Cumq; aliquanto temporis
euoluto spatio. sc̄ae trinitatis fidem. urbana eloquentiae scientia
conscripam detulisset. reddidit praefato pontifici; expectavit
quippe nihilominus dies adhuc aliquos. sic saltim remuneratus est.
& lateranem introductus. humiliter p̄no uultu prostratus postu-
lata benedictione. pedibus apostolici pontificis aduolutus. Quiq;
repente eleuauit eum a terra. & cartam in qua integra & in
corrupta. ^{fidei.} patuit ueritas. huic d̄i famulo reddidit. eumq; consedere
fecit. & salutari eum ammonitionis doctrina instruxit. Ut hanc
sine intermissione intemeratam fidei munitionem conseruaret.
& alius instanter suarum propossibilitate uirium praedicaret;
Multa quoq; alia de religione sc̄itatis & fidei ueritate. profert.
sc̄iscitando. Ita ut omnem pene diem pariter conloquendo alter-
natim ducerent. & ad extremum qualiter populi per deuia prius
facinorum oberrantes. fidei documenta sua praedicatione perci-
perent sc̄iscitatus est. & cum pro certo comperisset. quod maxima
quidem multitudinem plebis. a sacrilega daemonum cultura. ad con-
sortium sc̄ae ecclesiae adsc̄isceret. Intimauit quippe ei quia episco-
patus sibi imponere gradum uoluisset. populisq; pastorali prius
solicitudine priuatis. Et iuxta sententiam d̄ni d̄i nr̄i iacentib;
sicut oues non habentes pastorem praeferre. Sed quia contra di-
cere huic tanto pontifici apostolicae sedis praelato non auderet.
consentit etiam & oboediuit; Sicq; summus sc̄ae auctoritatis pon-
tifex. diem constituit ordinationis. id est pridie kalendarum de-
cembrium. Cumq; sc̄is sacrae sollemnitatis dies. & natalicius sc̄i
andreae. & praefatae ordinationis inluxisset. Iam sacer sedis
apostolicae pontifex. episcopatus sibi & nominis quod est bonifatius
imposuit dignitatem. Et q; libellum in quo sacratissima ecclesi-
asticae constitutionis iura pontificalibus sunt digesta conuentibus
accommodauit. & ut ex hoc inconuulsa apud se pontificalis hic
disciplinatae institutionis ordo p̄maneret. populiq; subiecti huius
uuantur exemplis imperauit. Sed & familiaritatem sc̄ae sedis
apostolicae. tam sibi quam omnibus sibi subiectis. ex hoc inficturum
condonauit. & carli ducis gloriosi suis sacratissimis litteris.

12
regni munimine ac deuotione sem hunc uirum episcopatus
gradu polletem sub iugauit, Quiq. etiam dum per longos uiarū
anfractus. Ingentium populorum ad usq. confinia. lam quide
ad praesatum francorum principem uenit. & uenerabiliter
ab eo susceptus. litteras praedicti romani pontificis. rediq. apo
ptolicae carlo duci detulit. Eiusq. dominio ac patrocinio sub
iectus. ad obsessas antea hessorum metas cum consensu carli
ducis rediit, Tum uero hessorum iam multa catholica fide subditq.
ac septiformis sps gratia confirmati. manus impositionem acceper;
Et alii quidem nondum animo confortati. Intemeratae fidei docu
menta. Integre percipere re-nuerunt; Alii etiam lignis & fontib;
clanculo. alii autem aperte sacrificabant; Alii uero aruspicia
& diuinationes. praestigia atq. incantationes occulte. alii quide
manifeste exercebant; Alii quippe auguria & auspicia inten
debant. diuersosq. sacrificandi ritus incoluerunt; Alii etiam
quibus mens sanior inerat. omnia abiecta gentilitatis p fanati
one. nihil horum commiserunt. Quorum consultu atq. consilio
roborem quandam mirae magnitudinis. qui prisco paganorū
uocabulo appellatur robor iouis. In loco qui dicitur gaermerae
seruis dī secum adstantibus succidere temptauit; Cumq. mentis
constantia confortatus arborem succidisset. magna quippe ad
erat copia paganorum. qui & inimicum deorum suorum intra se
diligentissime deuotabant; sed admodicum quidem arbore prae
cisa. confestim immensa roboris moles. diuino desuper flatu
exagritatur. & palmitum confracto culmine corruit. & quasi su
perni nutu. solaciū inquattuor etiam partes disrupta est. &
quattuor ingentis magnitudinis aequali longitudine trunci. absq.
fratrum labore adstantium apparuerunt; Quo uiso prius deuo
tantes pagani etiam uersa uice. benedictionem dno pristina abiecta
maledictione credentes reddiderunt. Tunc autem summae scitatis
antistes. consilio iuncto cum fratribus. ligneum exsupradictae arbo
ris metallo oratorium construxit. illudq. in honore sci petri
apostoli dedicauit; atq. uniuersis quae praediximus completis &
superno suffragante nutu p actis. ad thuringeum pfecto pfectus:

Et seniores plebis populiq; principes affatus est. eosq; relicta
ignorantiae cœtate. ad ceptam dudum xp̄ianitatis religionem.
iterando prouocauit. Quia facessante suorum regum domino
Magna quidem eorum comitum multitudo. sub theodaldi & he-
deneri periculoso primatu. qui lugubre super eos tyrannici ducatus.
& infestum uastationis. potius quam deuotionis obtinebant im-
perium. uel corporali pereos praeuenta morte. t̄ hostili siquidem
educatione captiuata est. Intantumq; diuersis constricta malis. ut
cetra quae manebat residua populi turba. saxonum se subiceret
principatui. Quō cessante religiosorum ducum dominatu. cessa-
uit etiam in eis xp̄ianitatis & religionis intentio. & falsi sedu-
centes populum. introducti sunt fratres. qui sub nomine religionis
maximam hereticae prauitatis introduxerunt sectam. Ex quibus
est. trohtuune. & berthere. eanbercht. & hunraed. fornicato-
res & adulteri. quos iuxta apostolum iudicauit d̄s. Qui ualidis-
simum aduersus hominem d̄i excitauerat conflictum. Sed ueris
uerborum oppositionibus confutati. dignam recompensationis
sortiti sunt sententiam. Cumq; renouatus per populum fidei in-
luxisset candor. & plebs ab ingenti erroris erepta esset laqueo.
Iam expulsis profani hostis amicis. et infestis populi supradictis se-
ductoribus. messem quidem multam. cum paucis admodum messorib;
Incoluit. & magnam primitiui mundi huius penuriam ac fruga-
litatem sustinuit. Magnisq; tribulationum angustiis coartatus.
uerbi d̄i ^{sermone} propagauit. Sed cum credentium pollesceret & multitudo.
praedicatorum quoq; multiplicatus esset catalogus. Tunc etiam
ecclesiae repente instaurantur. & praedicatio eius doctrinae
multi formiter emanauit. monasteriumq; congregata seruorum
d̄i unitate. & monachorum summa sc̄itate constructum est. in loco
quid dicitur orthorpf. qui propriis sibi more apostolico manibus
usctum. uestitumq; instanter laborando adquisierunt. Sicq; ru-
mor sc̄ae praedicationis eius diffamatus est. Intantumq; inole-
uit. ut per maximam iam europae partem. fama eius perfirepe-
ret. & britaniae partibus seruorum d̄i plurima ad eum tam lec-
torum quam etiam scriptorum. aliarumq; astum eruditorum

uirorum. congregationis. ^{con} uenerat multitudo; Quorum quippe
 quam plurimi regulari se eius institutione subdidērunt. popu-
 lumq. aberrata gentilitatis profanatione plurimis in locis e-
 uocauēre; Et alii quidem in prouincia hessorum. alii etiam in
 thiringea dispersi. late per populum. pagos ac uicos uerbum
 dī praedicabant; Cumq. ingens utriusq. populi multitudo. fidei
 sacramenta multis milibus hominum baptizatos perciperent.
 iam defuncto beatae memoriae gregorio secundo. sedis aposto-
 licae papa. et glorioso praefatae sedis gregorio iuniore apos-
 tolici culminis. cathedra praesidente; Denuo romam nuntii eius
 uenerunt. sc̄m q. sedis apostolicae pontificem allocuti sunt.
 Eiq. prioris amicitiae foedera. quae misericorditer ab anteces-
 sore suo sc̄o bonifatio eiusq. familiae conlata sunt. manifesta
 uerunt; Sed & deuotam eius in futurum humilitatis apostolicae sedi
 subiectionem narrauerunt; Et ut familiaritati ac communioni
 sc̄i pontificis atq. totius sedis apostolicae. ex hoc deuote sub-
 iectus communicare. quemadmodum edocti erant ꝑcabantur;
 Statim ergo sc̄s sedis apostolicae papa. pacificum ꝑfert
 responsum. & suam sedisq. apostolicae familiaritatis & amicitiae
 communionem. tam sc̄o bonifatio. quam etiam sibi subiectis con-
 donauit; Sumptoq. archiepiscopatus pallio. cum muneribus
 diuersisq. sc̄orum reliquiis. legatos honorifice remisit ad pa-
 triam; Aduenientibus ^{ergo} igitur nuntiis. ac spontanea uiri a-
 postolici referentibus responsa. iam gratulabundus aposto-
 licae sedis. nimium confortatus deuotionis suffragio. opeq.
 diuinae misericordiae inspiratus. duas uidelicet ecclesias dño
 fabricauit; unam quippe in friderlare. quam in honore sc̄i petri
 principis apostolorum consecrauit. & alteram in hamanaburg.
 hanc etiam in honore sc̄i michahelis archangeli dedicauit;
 Duo quoq. monasteriola duabus iniunxit ecclesiis. hisq. non
 minimam ^{de} seruentium dō multitudinem subrogauit. ita
 ut usq. hodie gloria & benedictio & gratiarum actio dño dō
 deuote conferatur; hisq. omnibus rite confectis. baguariorum
 temporibus hugoberti ducis adit terras. praedicationisq.

studium apud eos diligentissime exercuit. & multas consideran-
do circuit ecclesias. tantoq. diuinae fortitudinis zelo armatus.
ut quendam quidem scismaticum. heretica prauitate deceptione
nomine eremuulfum. iuxta canonum decreta damnauit atque
abiecit. Et populum aperuersa sectae eius idolatria correxit.
Et ad fratres sub suae dioceseon gubernationis constitutos rursus
migravit. iuxta illud apostoly. Cupiditatem habens ueniendi ad fr̄s.

Qualiter expulsis hereticis baguariorum prouinciam

In quattuor diuidit parrochias;

Item huius uiri aliquanti pp̄ in scriptis
documenta excerpsumus. ut quanto se religionis regimine.
per cunctos aetatis suae gradus indefinenter rexerit. breui
uidelicet proferamus sermone. Quo quidem diutinus sc̄oru
usus est. ut cotidie aliorum per exempla ad meliora se pro-
uehant. et decrescente dierum calculo. crescat in eis etiam in-
timi uirtus amoris. Cumq. ecclesiarum esset non minima inhaesit
& in thuringea multitudo extructa. & singulis singuli praeui-
derentur custodes. Tum etiam tertio propter familiarem sci apo-
tolici pontificis. totiusq. clericatus communionem. discipulorum comi-
tante coetu. romam uenit. ut apostolici uidelicet patris salubri
frueretur conloquio. & sc̄orum se iam aetate prouectus orationibus
commendaret. Ast ubi post immensam itineris uastitatem. domino
apostolico gregorio iuniore secundo praesentabatur. benigne sur-
ceptus est ab eo. tantaq. acunctis tam romanis. quam etiam aduenis
ueneratione habebatur. ut multi ad salutarem eius doctrinam
confluerent. Francorum enim et baguariorum. nec non ex bri-
tania aduenientium saxonum. aliarumq. prouinciarum. Ingens
sedulo eius ammonitione adherebat multitudo. Cumq. non minimū
anni spatium in his moraretur regionis. & sc̄orum per agrando
atque orando circuisset reliquias. tunc quippe resalutato uene-
rando uiro. ac sedis apostolicae uiro pontifice. cum muneribus
& reliquis sc̄orum honorifice ditatus remeauit. Italiamq. per-
ueniens ticēnae urbis ingressus est moenia. & apud honorandū
longobardorum liodbrandum regem. iam senio fessis membris

requiescebat. Et recedens non solum inuitatus baguariorum ab
 odilone ducē. sed et spontaneus uisitauit incolas. mansitq. apud
 eos diebus multis. praedicans & euangelizans uerbum di.
 uerae q. fidei ac religionis sacramenta renouauit. & destructorer
 ecclesiarum populi q. per uersores abigebat. Quorum alii pridem
 falso se episcopatus gradu praetulerunt. Alii ^{etiam} presbiteratus se
 officio deputabant. Aliā haec atque alia innumerabilia fingentes.
 magna ex parte populum seduxerunt. Sed quia sc̄s uir iam dō
 ab infantia deditus. iniuriam dñi sui non ferens. Supradictum ducē
 cunctamq. uulgur ab iniusta hereticae falsitatis secta. & forni
 caria sacerdotum deceptione cohercuit. Et prouinciam baguariorū
 odilone ducē consentiente. in.iiii. diuisit parrochias. quattuorq.
 his praesidēre fecit episcopos. quos ordinatione scilicet facta
 in episcopatus gradum subleuauit. Quorum primus nomine iohan
 nes ecclesiae in oppido quod dicitur saltburg episcopatus cathe
 dram suscepit. Secundus enim berht. qui frisingensi ecclesiae
 super speculatoris tenuit principatum. Tertius gaibald. qui
 ecclesiae ciuitatis reginae pastorale excubitoris subit magisteriū.
 Cumq. omnia confirmato xp̄ianitatis ordine rite agerentur.
 & canonum essent iura in baguariis recuperata. iam ad proprias
 remeando redit ecclesias. populiq. sibi commissi curam gerens
 caulasq. gregum circumspiciens. & excubias plebis prouidens.
 oues anefandis luporum morsibus eripuit. Cumq. carli ducis
 gloriosi temporale finitum esset regnum. & filiorum eius carlo
 manni. & pippini roboratum esset Imperium. Tunc quippe
 dño dō opitulante ac suggerente sc̄o bonifatio archiepiscopo.
 religionis xp̄ianae confirmatum est testamentum. & ortho
 doxorum patrum. synodalia sunt in francis correcta instituta.
 cunctaq. canonum auctoritate emendata atq. expiata. Et tam
 laicorum in iusta concubinarum copula partim & hortante sc̄o
 uiro separata est. quam etiam clericorum nefanda cum uxorib;
 coniunctio seiuncta ac segregata. Tantusq. in supradictis ducibus
 diuināe caritatis per doctrinam sc̄i bonifati feruor & arsit. ut
 plebem quidem aperuersā inolitae consuetudinis censura multū

14 v
Liberarent, qua proprio implicata arbitrio. & hereticorum
decepta suggestionem. Ius aeternae hereditatis amiserat, adeo
enim spiritalis in populo doctrinae lucem. hereticorum. suffocave-
rat secta. ut tenebrosa hereticae deceptionis caligo. magnam siqui-
dem plebis obtexerit partem; Ex quibus quidem aeldebercht
et clemens. a via ueritatis populum profana pecuniarum
cupiditate seducti iugi auerterent studio, sed a scō bonifatio
archiepiscopo. consentientibus carlamanno & pippino. glo-
riosi ducibus ab ecclesiae unitate expulsi. Iuxta apostolum
traditi sunt satanae in interitū carnis. ut sp̄ saluus fiat in die dñi...

*Quomodo sinodalia iura in synodis sepius celebrantur
ad fresiam predicaturus prexit & ibi martyrizatus ē;*

Constitutis in unum episcopis. ccc p̄p̄-
biteris. diaconibus. atque clericis. omniq. gradu ecclē-
tico. quos inclitae recordationis carlomannus dux subregni
sui imperio adsciscere fecit. quater sinodale factum est con-
cilium. In quo bonifatus archiepiscopus magontiae ciuitatis.
ipso carlomanno consentiente ac donante pontificatu prae-
sident. romanae ecclesiae sedisq. apostolicae legatus, quattuor-
primitus principalium synodorum numerosa canonum consti-
tuta. primum missus a scō & uenerabili sedis apostolicae pon-
tifice. gregorio iunioris a primo secundo. et gregorio a secun-
do iunioris. cum primo tertio uiro honorabili ob salutare.
doctrinae caelestis augmentum. am̄monuit conseruari; Et
quemadmodum in nicēna constantino augusto orbis monar-
chiam gubernante. arrianae euersa est perfidia blas-
phemiae. Et. c. l. patrum. theodosio seniore constantino-
polim imperante. congregatio quendam macedonium sp̄m
sc̄m dñm esse refutantem. condemnauit. Atq. ducentorum
episcoporum unitas sub iunioris theodosio apud effesinam
urbem aduentata. nestorium geminas in xpo personas p̄-
fitentem. acatholica iusto anathemate segregauit ecclesia.
Nec non et calcedonensis synodi. de xx sacerdotum. con-
uentio. eutacē constantinopolitanae urbis abbatem. et

15
dioscorum defensorem eius. catholicae fidei munitate re-
bellantes. iuxta praefinitam patrum sententiam anathe-
matizavit. Ita equidem apud franciam. omni funditus
eradicata hereticorum perfidia. & extirpata Iniquorum
coniuratione. legis diuinae augebantur incrementa.
& synodales generalium conciliorum canones recipiebant
synodalisq. spiritalis consilii episcoporum congregatio.
iuxta praefinitam authenticae constitutionis diffinitione.
pariter conueniebat, quae ob cottidianas bellorum suspi-
ciones. & infestam circum uallantium barbararum gentium
seditionem. qua extraneorum alieni franciam populorum
praedones. atrociter demoliri conabantur, uel minime
facta est. uel etiam tantae ^{erat} obliuioni tradita. ut omni-
penitus oblitata praesentium saeculorum memoria
iam nulla esset ratione cognita, Quia mundus inse-
cotidie naturaliter sui detrimentum diminutionis fatam
etiam recuperatus patitur, non renouatus quidem per
omnia suo euanescit dispendio. & ad praedestinatum an-
helanda finem festinat, Qua propter si quae in hac mor-
tali huius peregrinationis uita. ad communem in hoc mun-
do infirmantium profectum. ab spiritalibus medicina-
liter sunt comperta auctoribus, Etiam si quandoq. hu-
manis inserta fuerint mentibus. magna sunt munitiois
fortitudine. a catholicis conseruanda & praefixa mentis
immobilitate tenenda. ne uel obliuio humana abrepat.
uel etiam mundanae oblectationis inlecebrosa delectatio
diabolo instigante praepediat, Quam ob causam scilicet hic
dñi antistes hac sollertissime sollicitudinis cura inspi-
ratus. plebem a pestifera tortuosi serpentis persuasione
eripere curauit. Et carlomannum ducem ad congregandum
supradictum synodorum conuentum. sepiissime concitauit.
ut tam praesentibus quam posteris spiritalis scientiae sa-
pientia patesceret. & auersa animarum circumuentione
cognitio xpianitatis innotesceret, Cumq. quoddam

canonicae rectitudinis speculum. omnibus ad exemplum gradibus;
bene uiuendi opponeret. & euidentis cunctis ueritatis uestigium
oriretur. iam sibi suaeq. infirmitati longeuo aetatis senio
decrepitus. salubre exhibuit consilium. Et iuxta ecclesiasticae
dispositionis ^{normula.} pastorale populis praeuidit magisterium. ut siue
uiuente illo. siue etiam moriente. medicinali plebs pastorum
officio minime careret. & duos bonae industriae uiros ad or-
dinem episcopatus promouit. uillebaldum. & burgardum.
Eisq. in intimis orientalium francorum partibus. & baguariorum
terminis ecclesias sibi commissas. impertuendo distribuit. Et
uillibaldo suae gubernationis parrochiam commendauit.
in loco cuius uocabulum est haegsted. burgardo uero in loco qui
uocatur uir Zaburg. dignitatis officium delegauit. et
ecclesias in confinibus francorum & saxonum atq. sclauorum.
suo officio deputauit. & usq. ad gloriosum exitus sui diem inces-
santer arctam regni caelestis uiam plebibus patefecit. Cum uero
pippinus dno donante. regale francorum. felix supradicti germani
successor. regnum susciperet. Et iam aliquantulum sedante popu-
lorum perturbatione in regem subleuatus esset. Coepit anxius uota
dno deuota persoluere. Et synodalia confestim recuperare in-
stituta. ac canonica a germano suo. iuxta exhortationem sci boni-
fati archiepiscopi fideliter inchoata restaurare misteria. eumq.
habitu simul et honore praeferre. et suis in dno parere praeceptis.
Sed quia scilicet uir infirmitate corporis grauatus. synodalia conci-
liorum conuenticula per omnia adire non poterat. iam con-
sultu atque consilio gloriosi regis. idoneum proponere mi-
nistrum supra dicto regi definiuit. et lul. suum ingeniosae
indolis discipulum. ad erudiendam tantae plebis numero-
sitatem constituit. Et in episcopatus gradum prouexit. atq.
ordinauit. eiq. hereditatem. quam in xpo instanti adquisierat
labore implicauit. qui et fidelis in dno comes peregrinationis
eius erat. et testis utriusq. passionis et consolationis. Cum
autem seruum suum dns. de huius mundi uellet temptatione
eripere. et temporalis uitae tribulationibus subleuare.

Tunc etiam dno dispensante definitum est. ut ad fresiam
olim corpore. non quidem mente omissam. seruis di se cum
migrantibus perueniret. ut ubi primitus praedicationis stu
dium ingrechiens. praemiorum inchoauerat incrementa. etia
e saeculo rediens. sumptus reciperet remunerationis. sed miro
quodammodo uaticini praesagio. sequentem obitus sui diem
praedicto episcopo praenuntiauit. et quali mundum sine demum
relinqueret insinuauit. et per ordinem de ecclesiarum struc
tura. & populi doctrina proposuit. dicens; Ego enim proposi
tum pergendi iter complere cupio. ego me a desiderato pro
ficiscendi itinere reuocare non potero. lam enim instat reso
lutionis meae dies. & tempus obitus mei adpropinquat. lam
enim deposito corporis ergastulo. aeternae retributionis re
uertar ad brauium. Sed tu fili carissime. structuram in thu
ringea a me ceptam ecclesiarum. ad perfectionis terminu deduc;
Tu populum ab erroris de uio instantissime reuoca. tuq; ae
dificationem basilicae. inchoatae ad fuldam comple. ibidemq;
meum multis annorum curriculis corpus inueteratum perduc;
Hisq; completis sermonibus. adhuc ampliora huiusmodi addi
dit uerba; et ita inquit; ait; fili. tuo cuncta prudentis
simo prouide consilio. quae in hoc nostro sint usui itnere
copulanda; sed et linteum. quo meum decrepitum corpus inuoluatur.
in theca librorum meorum reponere. Cum enim praefatus
tantae quere lositatis antistes suspiria non ferens. sed sta
tim se in lacrimas dedisset. lam ser bonifatius finito conlo
quio ad alia rediit. & diebus non multis interpositis. accepto
se minime retraxit itinere. Sed sumptis secum conuiatorib;
naufm ascendit. ac per rheni fluminis alueum penetrans.
nocturna portuum nauigio exquisiuit loca. Donec aquosa fre
sonum arua ingrechiens. trans stagnum quod lingua eorum
dicitur ael mere. sospes peruentit. In faecundaq; diuino ger
mine litora inspiciendo circuit. Cumq; periculosum flumi
num marisq; et ingentium aquarum euasisset & discrimen. In
periculum iam sine periculo incedit. gentemq; paganam

fresonum uisita uir; quae inter iacentibus aquis. in multos
agrorum diuiditur pagos. Ita ut diuersis appellati nominibus.
Unius tamen gentis proprietatem portendunt. Sed quia lon-
gum est ut per ordinem replicentur. eos tantum denomine
denudare studemus. qui ad narrationis nostrae seriem uera-
citer proferuntur. ut et locus & lingua. relatae a nobis
beati uiri scimoniam aequaliter prodat. et quali hunc mun-
dum sine desereret aperiat. Per omnem igitur fresiam
pergens uerbum dñi. paganico repulso ritu. et erraneo
gentilitatis more destructo. instanter praedicabat. eclesi-
asq. numine confRACTO delubrorum. ingenti studio fabricauit;
Et multa iam milia hominum. uirorum ac mulierum. sed &
paruulorum cum commilitone suo coepiscopo eoban baptiza-
uit. quem ad subueniendum suae semlis aetatis infirmitaq.
fresonis iniuncto sibi episcopo. in urbe quae uocatur trehet
subrogauit. & presbiteris ac diaconibus. quorum haec sunt
nomina. uuintrung. et uualthere simul & aethelhere
sacerdotali presbiteratus officio praeditis. hamund. scirbald.
& bosa. leuitarum obsequio deputatis. uuac car. & gundaccer
illehere. & hatho uulf. monasteriali monachorum ordine sub
leuatis. Qui etiam in tantum uitae aeternae semen. cum scō
bonifatio late per populum diuulgantes. dño dō patrocinan-
te diffamauerunt. ut quibus iuxta apostolicae instruci-
onis normam. cor erat unum & anima una. una eademq.
et palma esset martirii. & remuneratio triumphi. Post
quam igitur fidei ut praediximus per fresiam inluxerat
splendor. et felix scis huius uitae adpropinquare & finis.
Iam quidem secus ripam fluminis quod dicitur bordne
quod est in confinibus eorum. qui rustica dicuntur lingua
ostor et uesteraeche. suorum tantum stipatus clientium nu-
mero. erexit tentoria. sed quia festem confirmationis neophi-
torum diem. & nuper baptizatorum. ab episcopo manus impo-
sitionis & confirmationis populo praedixerat. iam longe
lateq. disperso. ad propriam unusquisq. reuersus est domum.

ut secundam definitam sc̄i episcopi sententiam. uniuersi
 praedestino confirmationis eorum die praesentarentur ;
 Cum autem praedictus dies inluxisset. & aurora lucis orto
 iam sole prorumperet. Tunc etiam uersa uice pro amicis ini-
 mici. & noui deniq. uictores. pro nouiciis fidei cultoribus
 aduenerant. hostiumq. ingens incastra uibrantibus armis.
 astata ac scutata irruebat multitudo. Tunc repente ex ad-
 uerso pueri e castris profilientes. utriusq. se armis impetunt.
 Et sc̄os contra insensatum postmodum martires. furentis po-
 puli exercitum defendere gestiunt. Sed uir di statim audito
 tumultuantis turbae impetu. accito ad se clericorum clero.
 sumptis sc̄orum reliquis quas secum indefinenter habere
 consueuerat. et entomo procedit. & confestim increpando.
 pueris pugnae interdixit certamen dicens; Cessate pueri
 a conflictu. pugnae q. deponite bellum. Quo scripturae testi-
 monio ueraciter erudimur; et ne malum pro malo. sed etiam
 bonum pro malo reddimus; lam enim diu optatus ad dies.
 et spontaneum resolutionis nostrae tempus imminet. Confor-
 tamini igitur in dno. & permissionis suae gratiam gratanter
 sufferte. sperate in eum & liberabit animas uras. Sed & ad-
 stantes tam presbiteros quam etiam diacones. inferiorisq.
 uiros ordinis di subditos seruitio. patris admonens uocet;
 Viri fratres. forti estote animo. & ne terreamini ab his qui occi-
 dunt corpus. quo animam sine fine manentem necare non
 possunt. Sed gaudete in dno. & spei urae anchoram in eum
 defigite. quia ex tempore perpetuae reddet uobis remune-
 rationis mercedem. & caelestis aulae sedem. cum supernis
 angelorum ciuibus condonat. Nolite uos uana huius mundi
 delectatione subiere. Nolite caducis gentium adulationibus
 delectari. sed subitaneum hic constanter subit e mortis arti-
 culum. ut regnare cum xpo possitis in aeuum. 7 Cumq. tali
 doctrinae hortamento. discipulos ad coronam martiris affa-
 biliter incitat. Confestim furens super eos paganorum tu-
 multus cum gladius. cunctaq. militiae armatura irruit.

& felici scōrum cede corpora cruentauit, statimq. mortali
iustorum multata carne. tripudians gentiliū turba. uictri-
cem suae damnationis praedam arripuit. Castraq. depopu-
lans. manubias diripiendo impertuit. Sed & thecas in quib;
multa inerant librorum uolumina. & reliquiarum captas
abstulit. magna sedditatam auri argentiq. copia credens.
ad naues quibus cottidianus erat clericorum ac puerorum uic-
tus. & aliquantulum adhuc residuum eiusdem stipendii uinū
obserratis uterant uasculorum claustris asportauit, ac re-
pente ad amati comperto liquoris haustu. Coepit gulosam
uentris satiare ingluuiem. & uino madidum inebriare stomachū;
Tandemq. de acceptis praedae spoliis. Inito consilio. mirabili om-
nipotentis dī dispositione tractare. et qualiter non uisum quidem
aurum uel argentum. inter se inuicem disperteretur consulerent;
Cumq. prolixius de tanta pecuniarum aestimatione sermocinaret.
iam iamq. iurgiorum disceptatio exorta. & tanta discordiae
demum inimicitia inchoata. ut furore etiam uesaniae. Insani-
ens turba. in duas diuisa esset factiones; & ad extremum arma
quibus scōs antea martīres iugularunt. In seipsos crudeliter
pugnando uerterunt; Tunc itaq. maxima insipientis turbae
parte prostrata. iam qui super uixerant. ad lucrum animarum
uitaeq. damno aduersariis. qui sibi super
desiderato cupiditatis thesauro obsistebant. gaudentes cucurrerunt;
Et con fractis librorum repositoriis. etiam pro auro uolumina
& pro argento diuinae scientiae cartas repperunt; Sicq. pre-
ioso auri argentiq. pretio priuatq. codices quos inuenerunt. alios
per campi plantam. disperserunt. alios siquidem palūdum ha-
rundinō inferentes. alios etiam in diuersis quibusq. locis
abscondentes proiecerunt. Sed tam omnipotentis dī gratia. quam
etiam precibus scī bonifati. summi pontificis atq. martīris.
In laesi & intemerati. magno postea dilapso temporis spatio reper-
ti sunt. & ad domum in qua usq. hodie animarum profunt salutē.
a singulis quibusq. Inuentoribus remissi; Carnifices autem sup
aestimatae amissione pecuniae contristati. domum reuersi. maiōre

domesticarum rerum post trium inducias dierum damnum.
 sed et uitae dispendium. mortis recepta talione perceperunt.
 Quia omps mundi conditor ac reformator. ulcisci se uoluit
 de inimicis. Et fusum pro se scōrum sanguinem. consuetae mi-
 sericordiae zelo puniri. ac diu protelatae idololorum cultorib;
 iram. nouo recentis malitiae furore permotus publice ostendere;
 Cumq; in prouisa scōrum martirum temporalis interemptio
 exitu. per pagos ac uicos omnemq; prouintiam uolitaret. re-
 pente xpiani. corporali comperta martirum morte. maximā
 congregantes expeditionem exercitus. confinium terminos.
 prompti postmodum futurae ultionis bellatores expetunt;
 et reuoluta supradicta dierum supputatione. Infidelium sos-
 piter sed indeuotq; hospites aggrediuntur terram. ac paga-
 nos eis ediuerso obuiantes. ingenti strage prostrauerunt;
 Sed quia pagani primo. populi xpiani. impetui obsistere non uale-
 bant. In fugam siquidem uersi. magna etiam clade corruerunt.
 Et terga uertentes. uitam simul cum intestina eorum sup-
 pellectilib; & heredibus perdiderunt. Sicq; saluum xpiani.
 sup fatiosum tam uxoribus quam etiam filius. nec non seruis
 & ancillis depraedatis. ad propria redierunt; Itq; modo mi-
 rabili. ut superstites gentilium accolae. praesentibus contractis
 malis. aeterna potius tormenta. fidei fulgore inluminatq; deui-
 tarent. & praefati anastasis doctrinae documentum. quod eo
 uiuente renuenerunt. Etiam moriente. diuinae increpationis
 moderamine perterriti susceperunt; Corpus uero beati ponti-
 ficis. prosperis uelis uentorumq; flatibus. trans fretum quod
 dicitur aelmerae. sed & aliorum martirum post dies non multos.
 per ductum ad supradictam urbem. quae dicitur trehet. Ibiq;
 conditum ac sepultum. Donec amagontia religiosi & fideles
 in dno fratres. a lullo epō. successore quidem huius scī pontificis
 & martiris xpiani directi nauigio. ad perducendum beati uiri ca-
 dauer. ad monasterium quod eo uiuente construxerat. & secus
 ripam fluminis quod dicitur fultia situm est aduenerant; Quorum
 unus. qui & auctor itineris comitatusq; aliorum extiterat.

singularem sc̄imoniae. ac priuatam castimoniae. continentiaeq.
gerebat uitam nomine haddo. Cui priuatim praefatus praesul
legationis huius nuntium. sc̄iq. corporis aduectionem.
cum fratribus secum proficiscentibus imposuit. ut maior
sc̄ae reuerentiae uiro deuotionis impenderetur honor. & plu-
rimorum amplius testificatio. In his quae auditu uel uisu per-
ciperent praeualeret. Cumque honorabiles tam sc̄ae consoci-
etatis fratres. ad praedictam urbem peruenirent. tunc
quippe aliquantula eis obuiam populi erat congregata collec-
tio. eiusdemq. urbis praefecti. eis audientibus quem admodu
a glorioso rege pippino exiit edictum. Insonuit interdic-
tum. Et ne inde praedicti pontificis corpus amoueretur. indic-
tum est. Sed quia omnipotentis magis quam hominum con-
ualescit fortitudo. mirabile statim ac memorabile cunctis ad-
stantibus. angelica magis quam humana per actum cognitione.
auditum est miraculum. ecclesiaeq. cloccum. insignum amotionis
sc̄i corporis. humana non contingente manu commotum. Ita
ut omnes repentino timoris pauore percussi. maximo tremore
obstupuissent. & iusti huius reddendum esse corpus procla-
marent. Sicq. statim redditum est corpus. & a praedictis sc̄ae
recordationis fratribus. cum psalmis hymnisq. honorifice
ablatum. ac sine remigantium labore. tricesima obitus sui
die. per ductum est ad ciuitatem supra dictam magontiam.
miraq. d̄ni omnipotentis prouidentia factum est. ut uno eodēq.
die sine statuto praes^{di}inationis tempore. quasi ad statutum
praedestinationis diem. tam legati sc̄m deferentes corpus. quā
etiam de longinquis longe lateq. regionibus. multi uirorum
ac mulierum fidelium. ad tanti uiri mortis obsequia conuenerat.
Sed & supra dictus d̄ni antistes. tam uenerandae dignitatis suc-
cessor. qui regali illo tempore praesens erat palatio. huius
omnino ignarus causae. aduentusq. sc̄i corporis inscius. ad ci-
uitatem quam praediximus. uelut sub uno eodemq. horae mo-
mento peruenit. Tantaq. omnibus aliunde aduenientibus.
uel etiam eiusdem urbis ciuibus. & doloris incubuerat aestitia.

& gaudii exuberabat laetitia. ut etiam tanti perspecta
 pontificis temporanea morte corporis. & amissum carnaliter
 dolerent. & futurum sibi ^{suisq.} in posterum perpetualiter patro
 num crederent; qua propter geminis his causis existens;
 compuncti cordibus cum presbiteris ac diaconibus. omniq.
 gradu ecclesiastico. ad eum quem uiuens praedistinauerat
 locum perduxerunt. & nouo in ecclesia confecto sarcophago.
 ex more sepelientes posuerunt. Omnibusq. rite per actis
 redierunt. & fidei robore confortati. ad propria puenerunt.
 Sed in loco ubi scm̄ deposuerunt corpus. diuina deinceps bene
 ficia redundabant. & sc̄i uiri precibus. hi qui ad eundem
 diuersis infirmitatibus obsessi perueniunt locum. salubre
 tam corporum quam etiam mentium. remedium consequuntur.
 Ita ut alii iam toto corpore praemortui. peneq. per omnia ex
 animes. ultimum tamen interim exalantes sp̄m. pristinae
 redditi sint sanitati. Alii uero luminibus cecitate pressis.
 suum recipiant uisum. Alii quidem diaboli laqueis adstricti.
 etiam mente sunt capti. & insanientes animi postmodum de
 tinent integritatem. & pristinae dediti salutis. laudantes
 glorificant d̄m. qui suum dignatus est seruum. tanto
 munere decoratum ditare & honorare. & praesentibus
 ac futuris saeculorum temporibus. corusca miraculorum
 patefactione ostensa; quadragesimo peregrinationis eius
 anno reuoluto glorificare. ⁱⁿ quiete incarnationis d̄ni. dcc. lxxv.
 annus. cum indictione octaua computatur. Sedit autem
 in episcopatu annos xxxvi. menses. vi. & dies. vi. & sic
 ordine supra scripto. die nonarum. iun̄. martiri triumpho remuneratus migravit ad d̄m. Cui est honor & glo
 ria in sae cu la sae cu lo rum amen.

septingentesimus
 quinquagesimus quintus

**Qualit̄ in loco ubi martyrū sanguis effusus. ē. ecclesiae
 paritatum & ploratib; fons uiuus apparuit;**

E numeratis igitur beati uiri gestis. quibus in infan
 tia & pueritia t̄ adulescentia & iuuentute. aut
 etiam in senectute floruerat. ad ea quae post

emensam huius mundi metam. Et felicem uitae istius de-
cursum. mirabiliter annuendam mortalibus. beati uiri uitae
scitatem. dno cooperante peracta sunt redeamus; & memora-
bile quoddam miraculum populisq. imitabile. ad memoriam
reducimus. quod & a glorioso rege pippino. sicut ipsis sibi
referentibus. qui huic praesentes erant miraculo comper-
tum est. ad nos usq. per uenerabilem uirum. lul. episcopum
delatum est; atq. ita ipso nuntiante intimatum. Quod in lo-
co ubi quondam pretiosus sci martiris effusus esset sanguis.
Cum consilio plebis. atq. ingentis partis populi fresonum. struc-
tura cuiusdam tumuli propter immensas ledonis ac malinae
inruptiones. quae diuerso inter se ordine. maris aestum ocea-
niq. cursum sedat aquarum. diminutiones infusionesq.
commouent. ab imo in excelsum usq. construeretur. Super
quem denique. ecclesiam sicut postea gestum est. extruere
cogitabant. ac seruorum di. habitationem in loco eodem collocare.
Sed cum praefatum colliculi opus iam ex integro aedificaret.
& omne quippe aedificium ipsius structurae compleret. Quam
ad se reuersi quid incolae habitatoresq. loci illius. de insulsae
penuria lymphae. quae per omnem pene fresiam. maximam
tam hominibus quam etiam animantibus difficultatem gignit
inter se inuicem disputarunt. Tum demum unus dno mise-
rante. qui officium praefecturae secundum indictum glori-
osi pippini regis. super pagum locumq. illum gerebat.
& princeps ipsius erat operis nomine abba. sumptis secum
collegis. equum ascendit. accircum agrato colle tumuloq.
inspecto. repente cuiusdam caballus pueri. ex inproviso tan-
tum pedibus terrae impressis. ruinae penitus casuram temp-
tabatur. anterioribusq. humo infixis cruribus uolutabatur.
Donec hi qui agiliores sollertioresq. extiterant. descensus suis
praeproperis caballis. equum terrae inhaerentem extraher-
ent. Sed stupendum statim ac spectaculo dignum. his qui
aderant ostensum est ^{rat} miraculum. & limpidissimus extra con-
suetudinem illius terrae. fons mirae suauitatis. gustu in

dulcoratus prorumpibat. et per incognitos penetrans mectur
profluebat. ut mius iam maximus esse uideretur., Quo ob
stupefacti miraculo. exultantes atq. alacres domum reuersi.
ea quae uiderunt. plebibus deuulgarunt